

cam et apostolicam contestationem adversarios Christi et antichristos appellatos, quando ad Ecclesiam venerint, unco Ecclesiae baptismo Baptizandos esse,

ut possint fieri de adversariis amici et de antichristis Christiani. *Exstat hoc concilium ad p. 329, edit. Benedictinae S. Cypriani.*

VARIORUM NOTÆ.

Judaionem, illam ad Januarium supposuere, et tamquam canonem concilii hujus, eam totam inserebant suis codicibus. Ita dicunt, synodum hanc *πασῶν τῶν συνόδων προγενεστέραν*, et celebratam *ἐπι Δακίον βασιλέως*, porro Novatum presbyterum Romanum, Novatianæ hæresi originem atque nomen dedisse. Ita errorem errori cumulant, inter alios, Balsamon et Zonaras; et solemne est Orientalibus fere universis, in rebus Occidentalium perpetuo hallucinari. **FELL.**—De nomine quidem hæresiarchæ Romani, nam Novatum presbyterum Carthaginensem Græci haud cogitabant, utrum fuerit *Novatus*, an potius *Novatianus*, dictum supra est ad S. Cornelii epistolam, p. 19. Cæterum epistola illa ad Januarium ad Concilium Carthaginense pertinet, quæ, cum nomine concilii scripta fuerit, a me supra allata est. **ROUTH.**

Adversarios Christi. Addidit particulam et al. ad-

versarios ex suis fortasse sumptam codicibus Baluzius, sed cæteras editiones, Augustinum, Græcamque Interpretationem, hic quidem magis sequendas esse duxi. **ROUTH.**

Christiani. *Zonara Scholium ad Græcam Concilii Interpretationem: Αὐταὶ μὲν οὖν αἱ γράμμαι τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ συνελθόντων πατέρων τῷ μεγάλῳ Κυπριανῷ ἄλλ' οὔτε ἐπὶ τοῖς αἰρετικοῖς ἐκράτησαν πᾶσιν, οὔτε ἐπὶ τοῖς σχισματικοῖς. ἡ γὰρ δευτέρα οἰκουμένη ἡ σύνοδος, (Augustini plenarium illud, ut videtur, totius orbis concilium.) ὡς ἤδη εἶρηται, ὑπέειλε τινὰς τῶν αἰρετικῶν, καὶ ἄνευ βαπτίσματος διχίσθαι τοὺτους θεοπίστασα, χρομένους μόνον τῷ θείῳ μύρῳ, καὶ ἀναθεματίζοντας τὴν οὐκ εἰς αἵρεσιν ἕκαστον, καὶ πᾶσας ἀπλῶς. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐξῆρθησαν αἱ γράμμαι αὐταί. ὡς μὴ ἀναγκαίαι, εἴα μὴδὲν ἐνεργοῦσαι, ἀλλὰ κατὰ σύνοψιν ἐγράφησαν.*

BOLLANDISTARUM ANIMADVERSIONES

IN HÆC CONCILII CARTHAGINENSIS VERBA: *Neque enim quisquam nostrum episcopum se esse episcoporum constituit, etc.*

(Acta SS. ad diem xiv sept., t. iv, pag. 300, 313.)

Quæ S. Cyprianus de Episcopo Episcoporum ac tyrannici erroris ad obsequiū necessitatem usu memorat, hæc eadem absque ullo commoti animi vitio ac Pontificis Auctoritatis injuria dicta accipi possunt. Volebat scilicet S. Pontifex Primas, congregatos episcopos de sua quemque sententia libere dicenda admonere. Hunc in finem, quod ad libertatem illam maxime conducere rebatur, observavit sese omnes collegas esse; et licet ipse primum Africæ teneret, nec se tamen, nec quemquam aliorum qui aderant, episcopum episcoporum esse, aut eam potestatem sibi tyrannice arrogari, ut cæteros terrore suo ad sua sensa adigat. Quæ vero ibidem addit de cuiusque episcopi arbitrio, ac potestate, videlicet nullum ab alio judicari posse, nec illum pariter judicare, hæc ad eodem illos congregatos, et quidem sano sensu referenda sunt, aut ipsis S. Cypriani gestis manifeste repugnant. Certe S. Augustinus, num. 689, a nobis relatus, ea verba sic excepit: *Opinor utique in his questionibus, quæ nondum eliquissima perfectione discussæ sunt.* Verissimum autem erat, quæstionem illam de hereticorum Baptismo, quam nullum ad id usque tempus Concilium generale definiverat, quæque sola consuetudine nitebatur, verissimum. Inquam, est, hanc quæstionem ab ullo ex episcopis cum S. Cypriano congregatis sic decidi non potuisse, ut ob illius auctoritatem cæteri ab opinione sua cogenter recederent. Contra si quis Sancti dicta generaliter accipienda esse contendat, is igitur dicat, necesse est, quo jure, quæve injuria idem Sanctus Fortunatum Assuritanum in provincia proconsulari Episcopum in Epist. 64, et Basilidem ac Martialem, Hispaniarum Episcopos in Epist. 68, ob scelus idololatriæ recte exauctoratos, pronuntiauerit, et a sedibus suis arcendos curaverit? Quo idem jura Epistolam 67 ad Stephanum Romanum Pontificem dedit, ut Marcianum Arelatensem in Galliis Episcopum, sede sua deficiet, aliumque in eam suffici juberet, si *habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis et potestatis suæ arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non possit, quam nec ipse potest alterum judicare*, et si propterea expectandum sit iudicium Domini nostri Jesu Christi, qui unus et solus habet potestatem et præponendi eos in Ecclesiæ suæ gubernatione, et de actu eorum iudicandi? Negari igitur non potest, obiecta S. Cypriani verba sano sensu restringenda esse, aut dicendum, eum ex contentione ardore aliquid humani hic passum esse.

Adversus eundem Romani Pontificis primum nihil pa-

riter probat causa Fortunati, de quo S. Cyprianus in epistola 53 queritur, quod per Felicissimum, aliosque schismaticos socios, Romam ad S. Cornelium navigasset, ut mendaciis ac calumniis suis communionem ab eo extorqueret; postulatusque, ut, si quid ad latam in eos sententiam reponere vellet, ad suum tribunal se sistant. Advertendum enim est, Fortunatum illum e quinque Presbyteris Carthaginensibus schismaticis unum fuisse, quem ob excitatum cum Felicissimo schisma jam ante de ecclesia profugum et ab Africanis episcopis damnatum, ac deinde ab hæreticis schismaticisque pseudo-episcopum in Africa ordinatum fuisse, supra docuimus; adeoque hic pro episcopo haberi non poterat. Testatur autem S. Augustinus in epistola 43, alias 162, suo etiam tempore Presbyteris, cæterisque inferioris ordinis clericis permissum non fuisse ad apostolicam Sedem appellare; quod tamen episcopis licuisse, tum ibi, tum alibi affirmat. Convenerat itaque inter Africanos antistites, ut clerici episcopis inferiores in sua quæque provincia judicarentur, Idque haud dubie assentiente romano Pontifice, ne appellationes ad Sedem Apostolicam nimium frequentes essent, et injustis erminationibus occasionem darent. Ut vero hæc prohibitio tempore S. Augustini non obstabat, quo minus hic tum alibi sæpius, tum loco citato, *romanae Ecclesiæ, in qua semper, ut ibidem loquitur, apostolicæ cathedræ viguit primum, potestatem* in cæteros Episcopos primumque agnosceret; ita nec ex simili S. Cypriani facto contra eundem primum potest concludi. Falsum autem est, quod Fellus heterodoxus in Anglia episcopus (et post eum Cl. Boysen) sanctissimo præsulī impudenter alligat: scilicet, *beato martyre illo iudice, pro desperatis et perditis habendos esse, quibus minor videtur auctoritas episcoporum in Africa, quam vel Cornelii ipsius, in Petri cathedra Romæ sedentis.* Etenim, si quis totum locum, attente consideret, fatebitur, Episcoporum in Africa auctoritatem non S. Cornelio, sed paucis desperatis et perditis, Fortunati scilicet ac Felicissimi asseclis, a S. Cypriano opposit. Subdit enim: *Jam causa eorum cognita est, jam de eis dicta sententia est, nec censura congruit sacerdotum mobilis atque inconstantis animi levitate reprehendi. Si eorum, qui de illis priore anno iudicaverunt, numerus cum presbyteris et diaconibus compuletur, plures tunc offerunt iudicio, et cognitioni, quam sint idem isti, qui cum Fortunato nunc videntur esse conjuncti. Scire enim debes, frater charissime, eum post-*

euquam pseudoepiscopus ab hæreticis factus est, jam pene ab omnibus esse desertum. Itaque S. Cyprianus ibidem sic fere argumentatus est: statutum est ut episcopali ordine inferiores clerici in diocesi sua causam agerent: atqui Fortunati, Felicissimique ac cæterorum causa apud nos discussa, de eaque jam dicta sententia est, atque adeo audiendi illi Romæ non sunt, nisi forte quis paucis illis desperatis et perditis magis credendum existimaverit, quam tanto episcoporum in Africa, aliorumque clericorum numero, qui priori anno de iis judicarent, multoque plures fuerunt, quam qui nunc Fortunato adhærentes, ad sedem apostolicam appellarunt. Hanc ego genuinam verborum sententiam esse existimo: at si quis voces istas paucis de-

A speratis et perditis non in auferendi, sed dandi casu accipiendas esse contenderit, nec sic tamen Feli commentum extendet, aut Afrorum præsulum auctoritatem pontificiæ hic æquiparatum probabit; cum sensus tum esse possit: nisi forte pauci isti schismatici existimant, auctoritatem Afrorum antistitem nuivorem esse, quam ut eorum sententiæ secundum ea, quæ de appellationibus decreta fuerunt, se subjicere debeant. Istud certum est, ibidem nullam Africanorum sedium cum romana cathedra comparationem institui, Fortunatumque et eius sectatores, desperatos et perditos dici propter hæresim ac scelera sua, non quia ad Pontificem appellaverant.

MONITUM.

Concilio Carthaginensi VII, ab Ecclesia catholica reprobo, epistolam S. Cypriani ad Jubianum græce et latine hic subjungimus ex *Collectione Canonica* Joannis Zonaræ, monachi, qui fuerat magnus Drungarius Bigla et primus a secretis imperatoris. Theodorus Balsamon epistolam Cypriani retulit quidem in suam quoque collectionem, sed episcoporum sententias prætermisit et concilii acta. LABB.

Synodus (1) Carthagine habita, cui præfuit magnus B Cyprianus, et sanctus martyr, cum esset episcopus Carthaginensis.

ΣΥΝΟΔΟΣ

Πάνορθη ἐπὶ Κυπριανοῦ τοῦ ἀρχιερέως ἐπισκόπου Καρθηδόνος καὶ μαρτύρου.

JOANNIS ZONARÆ PRÆFATIO.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΟΝΑΡΑΕ.

Est hæc synodus ex omnibus antiquissima. Nam alii quidem antiquior est quæ Antiochiæ in Syria contra Paulum Samosatenum, Aureliano Romanorum imperatore, celebrata fuit; hæc vero vetustate illam quoque antecedit. Magnus siquidem Cyprianus (2) Decio imperatore martyrii cursum confecit: at vero longo intervallo post Decium Aurelianus fuit. Multi siquidem, Decio extincto, regnare imperatores, quibus demum Aurelianus in imperio suffectus est, itaque longe hæc synodus ex omnibus antiquissima. In ea porro quatuor supra octoginta episcopi congregati sunt, ac de iis qui, abdicata hæresi, resipiscunt, ac schismaticis qui ad Ecclesiam revertuntur, an baptizandi forent quæsitum. Jovianus siquidem episcopus nescio quis, et cum eo episcopi alii, ea de re an scilicet ejusmodi homines baptizare oporteret, Cyprianum per epistolam consuluerant. Tunc enim Navatus (3) quoque eorum sectæ qui Cathari, hoc est puri, dicebantur, se principem profitebatur, Romanæ Ecclesiæ presbyter, schismaticus proprie, non hæreticus. Nec enim in iis quæ ad dogmata pertinent, ullo pacto a Catholicis dissentiebat, sed qui adversis Christianæ reipublicæ temporibus, malo victi, succubissent, diisque immolassent, ad pœnitentiam non admittebat. Cum vero Ecclesiæ Romanorum præfactus eo tempore Cornelius, cum sibi subjectis episcopis, agitata quæstione eos quoque qui immolaverant ad pœnitentiam admittendos esse decrevisset; neque tamen Navatus aliquid de pertinacia remitteret, illum ab Ecclesiæ corpore excisum, quippe fratrum osorem, decreto promulgare. Alios vero ille sectatores nactus, seorsim conventus peragere, schismate que hinc inde suis gregalibus Ecclesiam lacere adortus est. Cum ergo de schismaticis et hæreticis esset a Joviano quæsitum, ad eum ejusque coepiscopos magnus Cyprianus, cum sua synodo rescribens, subjecit epistolam exaravit.

Αὐτὰ ἡ σύνοδος, πασῶν τῶν συνόδων προγενεστέρα ἐστὶ. Προτερεῖται μὲν γὰρ τῶν ἄλλων, ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας γενομένη σύνοδος κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσαθίου, ἥτις ἐπὶ Ἀυρηλιανοῦ βασιλέως ἠθροίσθη αὐτὰ δὲ καίτοις ἀρχαιότερα ἐστίν. Ὁ γὰρ μέγας Κυπριανός, ἐπὶ Δεκίου βασιλέως τὴν τῆς μαρτυρίας, ἤνυσε δρόμον, πολλοστὸς δ' ἔστιν ὁ Ἀυρηλιανὸς πρὸς τὸν Δέκιον. Πολλοὶ γὰρ μετὰ τὸν Δέκιον ἐκράτησαν αὐτοκράτορες, μεθ' οὓς ὁ Ἀυρηλιανὸς τῆς βασιλείας ἤκωτο. Οὕτω μὲν οὖν προγενεστέρα πασῶν ἐστίν. ἠθροίσθησαν δὲ ἐν αὐτῇ ἐπίσκοποι πρὸς τίσσασσιν ὀγδοήκοντα, ζητήσεως γενομένης, εἰ τοὺς ἐξ αἰρέσεως ἐπιστρέφοντας, καὶ τοὺς σχισματικούς βαπτίζεσθαι δεῖ προσερχομένους τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἰουλιανὸς γάρ τις ἐπίσκοπος ἀπίστευτε περιτότου τῶν θεῶν Κυπριανῶ, ἐρωτῶν, εἰ δεῖ τοὺς τοιοῦτους βαπτίζεσθαι. Τότε γὰρ καὶ ὁ Ναυάτος τῆς τῶν λεγομένων Καθαρῶν αἰρέσεως ἤρξη, πρεσβύτερος γενοὺς τῆς ἐκκλησίας Ρωμαίων, σχισματικὸς ὢν κυρίως, ἀλλ' οὐχ αἰρετικὸς. οὐ γὰρ πρὸς δόγματι τοῖς ὀρθόφροσι διεφύετο, ἀλλὰ τοῖς ἐν διωγμοῖς ὑποκυφασί τε καὶ θυσασιν ἀπηγόρευε τὴν μετένοιαν. Ἐπειδὴ ὁ τότε τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας προσηκῶς Κορηλῖος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων ζητήσαντες περὶ τοῦ εἰσαγομένου, ἐψηφίσαντο δίχεσθαι εἰς μετένοιαν, καὶ τοὺς ἐπίσαντας ὁ δὲ Ναυάτος τῆς οἰκείας ἐνοστάσεως οὐ μείλιτο, ἐξέκοψαν τῆς ἐκκλησίας ἐκείνου, καὶ ἀπεκήρυξαν ὡς μισάδελφον. Ὁ δὲ καὶ ἄλλους ὁμόφρονας ἰσχυρῶς, καθ' ἑαυτὸν ἐποιεῖτο παρασυνάξαι, καὶ σχίσμα παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπ' ἐκείνου καὶ τῶν αὐτῶ συγκατανοούντων ἐγένετο. Περὶ σχισματικῶν τοίνυν καὶ αἰρετικῶν ἐρωτήσαντος Ἰουλιανοῦ ἀντεπίστευτε αὐτῶ τε καὶ τοῖς συνεπισκόποις αὐτοῦ ὁ μέγας Κυπριανός, καὶ ἡ σὺν αὐτῶ σύνοδος τὴν ἐπιστολὴν ταύτην.

(1) Ex editione GL. Parisiensi in-fol. an. 1618, curante Frontone Duceo S. J.

(2) Errat hic Zonaras.

(3) Novatianus.